

Adelaida
García Morales

Mlčanie
Sirén

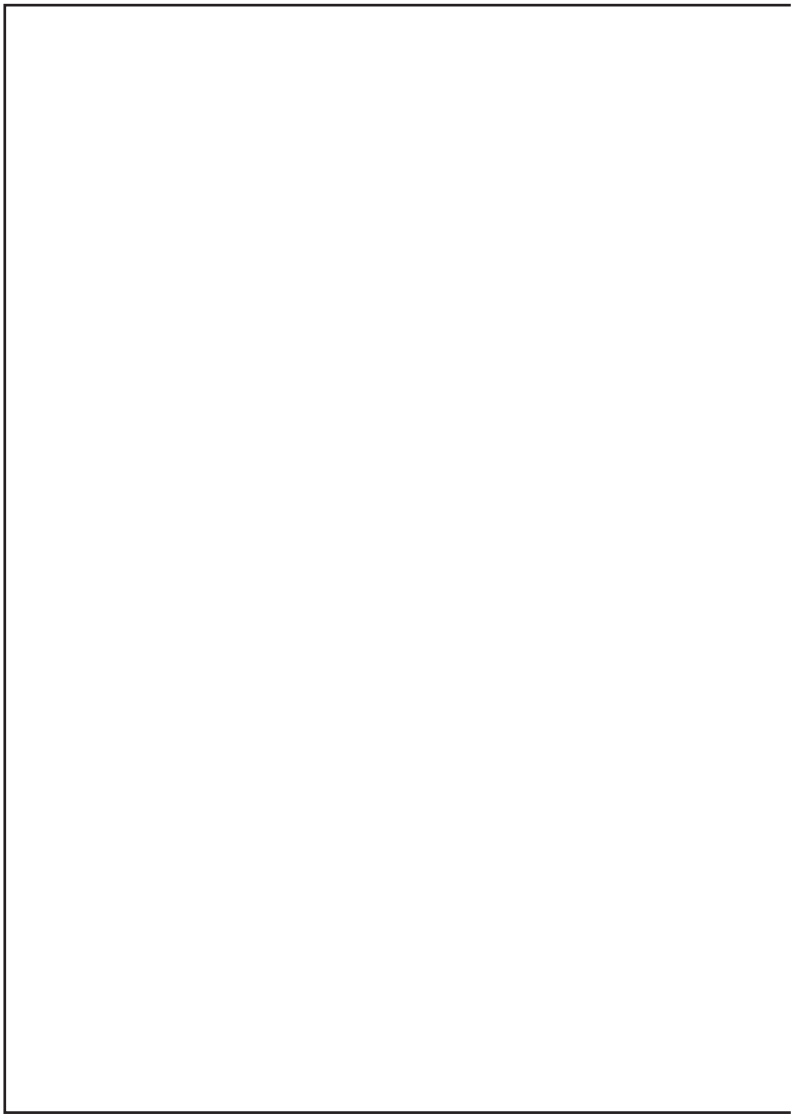
Jeden z najprekladanejších románov
španielskej literatúry

SVETOVÁ PRÓZA

SVETOVÁ PRÓZA

Adelaida García
Morales

Mlčanie Sirén

Zo španielčiny preložila
SOFIA TUŽINSKÁ

slovar

Copyright © Adelaida García Morales 1985
Originally published in Spanish by Editorial Anagrama S. A.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2016
Translation © Sofia Tužinská 2016

ISBN 978-80-556-2192-0

Táto kniha bola preložená vďaka láskavej podpore Ministerstva školstva, kultúry a športu Španielskeho kráľovstva.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Victorovi

Boh dovolil, aby to, čo neexistuje,
bolo silno osvetlené.

FERNANDO PESSOA

1

Elsa mi napísala krátky list na rozlúčku: „Mária, tieto veci sú pre Teba. Ak chceš, odlož si ich. Myslíš si, že sa ešte stret-neme? Bozkávam Ťa.“ A zabudla sa podpísať.

Na drevenom stolíku prikrytom zamatovým béžovým obrusom nechala poukladané rôzne predmety: pohľadnicu s obrazom od Paola Ucella Svätý Juraj a drak, vysušený modrý kvet, ktorý sa podľa jej slov volal Láska v hmle, starú čínsku škatuľku s jej fotografiou a kópiami všetkých listov, čo poslala Agustínovi Valdésovi, a list, ktorý dostala od neho. Portrét Goetheho, na ktorom si prezerá vystrihnutý obrázok so siluetou ženskej tváre, platinovú obrúčku vykladanú diamantmi, knihu *Spriaznení voľbou*, reprodukciu Goyovej grafiky s mužom skláňajúcim sa k žene, ktorá si ukrýva tvár za maskou. Na spodnom okraji bolo napísané: „Nevieme o sebe nič.“ Nechala mi aj zošit, svoj zošit, do ktorého písala o láske k Agustínovi Valdésovi. A nakoniec tam bol aj list pre Agustína, ktorý ešte nezalepila.

Cestou do dediny, v ktorej som spoznala Elsu, som si predsavzala, že ak neznesiem samotu, ktorá ma tam čakala, odídem odtiaľ. Aj keď som cestovala pomerne často a spoznala som úctyhodné množstvo miest či už v Španielsku

alebo v zahraničí, nikdy ma nelákali opustené, zabudnuté miesta a vnímala som ich iba ako názvy na mape. No keď som nechala za sebou Las Angustias a vošla som do Las Alpujarras, zmocnil sa ma pocit, akoby som prekročila presne vymedzenú hranicu a prenikla do zvláštneho sveta pohrúženého do seba samého, uzavretého do večného pokoja. Medzi tichými hrebeňmi hôr sa ukrývalo množstvo dediniek, ktorým svet tam vonku bol ľahostajný, vzdialený a nepochopiteľný. Cesta sa vinula po hrebeňoch. Mala som namierené na miesto, ktoré sa týčilo tisícpäťsto metrov nad morom. Ako som stúpala nahor, ticho mi čoraz silnejšie zvonilo v ušiach. Keď som nakoniec uvidela údolie Poqueira, ostala som ohromená: bola to tá najkrajšia krajina, akú som v živote videla. Biele dedinky ani čo by spali a tislí sa ako lišajníky po bokoch a navrchu obrovskej hory. Oslepujúce svetlo tejto vznešenej krajiny ma tak dojalo, že razom vyprchali všetky moje obavy.

Prvú noc som prespala v penzióne, a keď som sa na druhý deň prebudila, bolo už poludnie a všade vládlo ranné ticho. Vyšla som si na prechádzku a mala som pocit, že miesto, na ktoré som prišla včera, je úplne iné. Klukaté uličky dediny zahaľovala žiarivá hmla a vrcholce hôr v nej zmizli. Z rokliny stúpaj obrovský oblak poháňaný jemným vánkom. Na oboch stranách cesty som pomedzi hmlu zazrela útržky zelených úrodných polí. Vrátila som sa do dediny a túlala som sa po spleťtých bielych uliciach. Oblaky sa cez ne predierali, až nakoniec zahalili celú dedinu. Z hustej hmly sa vynárali tváre so zhrubnutou zvráskavenou pokožkou a vyzerali ako ustráchané masky. Vykúkali z okeníc, spoza zárubní dverí alebo z bludiska, v ktorom som aj ja od začiatku uviazla. Na tvárach sa zračila detská zvedavosť a na pozdrav mi odpovedali pohľadom, v ktorom sa miešal strach, očakávanie, prívetivosť i nevôľa. Mala som z nich pocit, ani čo by som narú-

šala súkromie veľkej a pokojnej rodiny. Po čase som zistila, že obyvatelia týchto dedín, ktoré z diaľky vyzerajú, ani čo by spali na svahoch či medzi vrcholmi hôr, človeka istým spôsobom prijímajú medzi seba, aj keď s pochybnosťami, ktoré prechovávajú voči cudzincom. Postupne som začala chápať, že ten zdanlivý pokoj môže byť čokoľvek iné, len nie mier. Človek pomaly objavuje vo vyhýbavých pohľadoch týchto dedičanov neúprosnú ľahostajnosť, neúctivú zvedavosť, ako aj zármutok spôsobený samotou a bolesť dediny zmietajúcej sa v smrteľných kľúčoch. Všade začne vidieť choroby, ktoré nie je možné vyliečiť, pretože chýbajú peniaze na predĺžovanie nepotrebných životov.

Ako učiteľke mi prideliť dom, ktorý vyzeral žalostne: mal takmer štvorcový tvar a pritenké steny, ktoré ma nemohli ochrániť pred horským vetrom, zimou, snehom a dažďom. Nakoniec som si prenajala iný, jednu z tých zvláštnych berberských terasovitých stavieb s kozubom, hrubými kamenými múrmi a plochými hlinenými strechami.

Občas som preklínala celú dedinu, všetko to ticho a pokoj. Teraz si však myslím, že by som odtiaľto nemohla odísť, pretože ma znova a znova privádza do úžasu dokonalé ticho týchto hôr. Zdá sa mi, akoby vyrastali z najhlbšej temnoty tohto kraja. Týčia sa tu slobodne a z nepochopiteľného dôvodu, ako krajina z čias, keď na zemi neboli ľudia. Na terasách vybudovaných po úbočiach ešte vidieť stopy po nadľudskom úsilí, snahe, ktorá už po niekoľkých rokoch, čo ľudia túto zem opustili, pôsobí ako zbytočná. Niekoľko generácií mladých ľudí zavrholo život v tejto nehostinnej krajine a odišlo pracovať do tovární v prímestských štvrtiach. A na niektorých obrobených miestach sa opäť objavili rozlahlé kusy vyprahutej a divokej zeme.

Čo mi spôsobovalo najväčší pôžitok, boli dlhé večerné prechádzky po okolitých poliach, po ceste a uličkách v de-

dine. Už od začiatku upútalo moju pozornosť množstvo starých opustených žien. Stretávala som sa s nimi na každom rohu. Boli to zvláštne bytosti, živiace na hranici života a smrti. Tieto ženy sa narodili spolu s novým storočím, boli pomalé, v smútočných šatách a každodenné povinnosti vykonávali so zdanlivou rutinou. Ich pohľady sa upierali na niečo neviditeľné, čo nemalo nič spoločné so slovami alebo s prácou, ktorú práve vykonávali. Občas som ich vnímala ako geometrické, dokonca neživé bytosti s mechanickými pohybmi, ani čo by to boli včely v úli. Završ sa mi zdalo, že na ich tvárach vidím niečo ako neoblomné zvyšky inej kultúry, niečo, čo som nemala možnosť pochopiť inak, než z ich obyčajného vzhladu. A keď som ich pozorovala, ako krmia sliepky, starajú sa o zajace či zametajú pred dverami, zdalo sa mi, že všetky tie činnosti nadobúdali nový rozmer, akoby stareny spriadali zložitú sieť nepreniknuteľných emócií.

Veľmi som si želala zistiť, čím si v živote vyplňali tú hroznú samotu. Raz som to spomenula Else, no ju zaujímalo skôr to, ako sa im podarilo tak pokojne zavrhnúť lásku. Tieto ženy prestali byť ženami, aby sa mohli stať niečím iným a oslobodili sa od spoločenských pravidiel, ktoré prináležia ich pohlaviu. Žili samy a nepôsobili dojemom, že by im chýbali ich milovaní mŕtvi alebo neprítomní. Nejestvovali pre nikoho a jediné, čo im robilo vrásky na čele, bola choroba, nie smrť. Podľa ich vlastných slov tou najväčšou hrozbou bola pre ne nemocnica, dielňa na telá, a veľmi dobre vedeli, že tam zabíja strach.

Jediné, čo som od týchto starien počula, bol plachý pozdrav precedený pomedzi zuby, keď sme sa míňali na ulici, kde si ma už z diaľky bezočivo premeriavali. Všetky sa mi zdali úplne rovnaké, i keď každá mala svoje vlastné gesta. No ani jednej sa nepodarilo upútať moju pozornosť tak, ako

Matilde s jej zvláštnymi schopnosťami, o ktorých porozprávam neskôr. Predtým ako som sa s ňou stretla, dostali sa mi do uší klebety, čo sa o nej šírili po dedine skôr tichými, vystrašenými pohľadmi, než slovami. Myslím si však, že to, čo najväčšmi vzbudilo moju zvedavosť, bol jej vzťah s Elsou, ktorú som spoznala práve u nej doma.

Matilde bola drobná chudá starenka s bezočivým prenikavým pohľadom. Keď sa jedného dňa vyhrievala medzi dverami, podišla som k nej. Pozdravila som ju a ona mi s úsmevom odpovedala. A tak som sa pristavila a začala som:

„Ako je dnes pekne!“ Neviem prečo, ale pri týchto ženách mi nikdy nič lepšie nenapadne.

„Áno, je jasno,“ odpovedala a prstom ukázala na obrátený trojuholník, ktorý vytváralo more na horizonte, kde sa pretínali kopce.

„Pozrite sa,“ povedala, „to je pohorie Atlas.“

Pozorne som sa zadívala na trojuholníkový výrez mora a uvidela som nejasné tieň, vidinu pohoria. Bolo to pobrežie Afriky.

„Občas sa zjaví tam nad morom,“ nadšene poznamenala.

Myslím si, že dedinčania sa nazdávali, že Maurovia sú stále tam, schovávajú sa medzi útesmi a usilujú sa získať späť poklady ukryté pod snehom alebo zemou, ktorú ich naučili obrábať. Niektorí vravia, že sa už raz vrátili počas Francovej vojny pridružení k jeho vojsku a boli zúrivejší, než kedykoľvek predtým. Dodnes tu pretrvávajú spomienky na ich divoké nájazdy. Pozemky a poklady sa im však nepodarilo získať späť. Dalo by sa povedať, že ich považovali za nepriateľov Las Alpujarras. Niektorí tvrdia, a počula som to na vlastné uši, že keď na jar nepriletia lastovičky, je to preto, lebo Maurovia ich v Afrike zabíjajú, aby sa nedostali sem do hôr.

2

Po mesiaci strávenom v dedine bol môj vzťah s jej obyvateľmi presne taký istý, ako prvý deň. Keď som sa s nimi stretla, mnohí sa obzerali, ostali stáť uprostred ulice a bezočivo si ma prezerali. Bolo to neznesiteľné. Ani čo by si mysleli, že ja ich nevidím alebo že môj pohľad a moje myšlienky sú bezvýznamné. Zo začiatku som so starenami, ktoré sa vyhrievali na poludňajšom slnku, prehodila zopár slov, tých istých slov o počasí, o pokojnej dedine a rušnom meste. Matilde hovorievala takmer vždy o rovnakých banálnostiach ako ostatné, no mne sa zdalo, že spoza tých slov, ktoré sa medzi nami dvíhali ako skutočná opona, za ktorou sa skrývala, ma pozorne skúmala. Môj spoločenský kontakt však čoskoro prerušila zima, ktorá ma prinútila zatvoriť sa doma.

Raz v noci po prvýkrát niekto zaklopal na moje dvere. Bola to nejaká žena a povedala mi, že sa volá Mária, presne ako ja. Poslala ju za mnou Matilde. Vyzerala tak na šesťdesiat, no jej telo bolo mimoriadne vitálne a na zvráskavenej tvári sa stále zračili zvyšky krásy. Keď sa mi predstavila a prezradila, čo ju za mnou privádza, povedala:

„Už ste niekedy počuli o uhranutí?“

„Áno, počula. Kto by nepočul?“

„Matilde ho vie zrušiť,“ zašepkala, akoby mi hovorila nejaké tajomstvo, a dodala: „Niektorí ľudia vedia pohľadom ničť. Všetko, na čo sa pozrú, zničia. Ja na tieto veci veľmi neverím, no pre istotu, keď prejde popri mojich dverách žena, o ktorej neviem, čo tu robí, a pozrie sa na moje kvety, potichučky a potajomky, len tak v duchu si poviem: Požehnaný buď Bože! A potom to už nemôže urobiť, lebo to nie je Božie, ale Diablove dielo, a keď spomeniem Boha, žena stratí svoju moc. Uriekajú rastliny, zvieratá, ľudí a predovšetkým deti. A najčastejšie kozy, keď majú rodiť. Predtým im dávali na krk červenú šnúрку so zvoncom, aby uhasili hnev v uhrančivých očiach. Dnes už týmto veciam veľa ľudí neverí, a tak svojim kozám nedávajú šnúrky.“

V takejto nočnej hodine som sa najradšej zdržiavala pri ohni v kozube. Bolo to však po prvýkrát, čo ma niekto z dediny pozval k sebe, a tak som skôr zo slušnosti, než zo zvedavosti, odišla s Máriou. Uhranutie ma nikdy nezaujímalo. Považovala som to za niečo bezvýznamné a nezmyselné. Začala mi opisovať rituál s kadidlom, ktorý mi pripadal rovnako nudný ako omša. No predstava Matildy v tranze vo mne prebudila zvedavosť.

Keď sme vstúpili do jej domu, prvé, čo som uvidela, bola nehybná koza v kúte. Stála tam tak pokojne, ako to vedia len tieto zvieratá. Pozerala sa pred seba s nezvyčajne upreným pohľadom. Nikto si ju nevšimol, hoci mala byť hlavnou hrdinkou obradu. Keď ma Matilde uvidela, usmiala sa na mňa. Presúvala sa pomedzi tiene v kuchyni rýchlymi a rozvážnymi pohybmi. Sama si pripravovala všetko, čo potrebovala na odkliatie uhranutého zvieráťa. Medzitým mi predstavili ďalšiu Máriu, pretože sme mali byť tri. Bola o niečo mladšia než tá, čo po mňa prišla, veľmi chudá a vlasy mala zviazané do uzla. Na tvári jej vynikali hlboké čierne oči. Zrazu vstúpili dnu traja muži. Traja Juanovia, ktorí pri obrade

nemohli chýbať. Neboli už mladí, a keď vchádzali, žartovali medzi sebou. Boli drobní a trochu sa na seba podobali. Netrzeplivo sa hmýrili pred kozubom. Pôsobili na mňa ako školáci, ktorí sa hrajú na neveriacich mužov, no zradil ich nepokojný smiech, plachý hlas a neistota. Ženy však boli pokojné a vážne, uvedomovali si, aká je situácia vážna. Pozerali sa na Juanov s materinskou zhovievavosťou. Odrazu jedna z Márií stratila trpezlivosť a zahriakla ich, aby boli ticho.

„Stačilo!“ povedala prísne. „Toto nie je nijaká sranda. Všetci vieme, o čo ide. Budeme sa modliť, kým ju z toho nedostaneme!“

Aj keď tie slová nepochybne patrili Juanom, celý čas sa uprene pozerala na mňa, hoci som stála potichučky ako tá koza. Neodvážila som sa ani pohnúť. Premkol ma pocit, že moja prítomnosť tu a v tejto chvíli bola prinajmenšom nevhodná. A bola som si istá, že ostatní to cítili. Matilde ma brala ako privandrovalca, no v skutočnosti dávala všetkým najavo slávnostný odstup, a keď nakoniec dala znamenie, že začíname, ostala ako premenená. Z hranola na strope zvesila zväzok rozmarínových vetvičiek zviazaných špagátom. Do hlinenej misky nasypala trochu popola z kozuba. Postavila nás do kruhu tak, že sa striedali Juanovia s Máriami. Išla od jedného k druhému a zdalo sa, ani čo by nekráčala, ale sa bez tiaže kĺzala ladnými pohybmi v harmónii hodnej baletu, a medzitým každému z nás odstrihla prameň vlasov a kúsok látky zo šiat. Všetko potom dala do misky k žeravým uhlíkom. Nakoniec zapálila kadidlo a rozmarín. Do izby v tej chvíli preniklo ticho hôr a noci. Postavila sa spolu s kozou do stredu kruhu a dymiacu misku podávala raz jednému, raz druhému a medzi tým odriekala zaklínadlo: „V mene svätej trojice, zober ju ty, Mária... zober ju ty, Juan...“

Keď som tak pozorovala Matildu, ako sa obozretne pohybovala a knísala dymiacou miskou nad zvieratom, po prvý raz som si pomyslela, že uhrnutie je niečo viac: záhadná poľnúťka duše, zhubná vibrácia alebo slovo plné nenávisťi. Nevedela som si vysvetliť, čo držalo tých vidiečanov zomknutých v rituáli, ktorý sme pravdepodobne nechápali len ja a koza. A vtedy som k tej starej, drsnej a dôstojnej žene dymiacej na zviera s podivnou chorobou, pocítila hlbokú úctu. V tranze vyzerala ako vymenená, mladšia a štíhlejšia. Pohľad upierala na vemenko kozy, ani len nemihla viečkami a oči ani čo by sa jej nezvyčajne zväčšili. Dvaja Juanovia pozdvihli zviera do výšky našich tvárí. Matilde nakoniec odložila dymiacu miskú a naplnila vodou bielu šálku. Namočila si tri prsty na pravej ruke do oleja a potom nechala z každého stieť kvapku na povrch tekutiny, ktorú držala v druhej ruke. Potom vyslovila nejakú otázku a pohľadom prechádzala po vrcholoch trojuholníka na vode. Určite ani sama nevedela, komu alebo čomu ju kladie. No nech to už bolo čokoľvek, malo jej odpovedať tým istým jazykom: ak sa kvapky vo vode rozplynú, urieknutie je zažehnané. Ale ak ostanú neporušené na svojom mieste, obeť uhrnutia zomrie.

Keď všetci odišli, pristúpila som k Matilde. Spokojne si prezerala zdeformované kvapky oleja rozpustené vo vode. Podarilo sa jej zbaviť kozu uhrnutia. Nakoniec sa obrátila ku mne.

„Je zima, že by ani psa nevyhnal.“

„Prečo ste ma sem zavolali?“ opýtala som sa priamo.

„Pretože sa voláte Mária.“

„Myslela som si, že tieto veci sa držia v tajnosti.“

„Presne tak. No vy ste tu mohli byť.“

Chcela som sa dozvedieť viac, no ona sa srdečne, odmerane, ba priam neobyčajne ladne vyhla všetkým mojim otázkam.

Odišla som a premýšľala som o tejto žene, ktorá bola oveľa civilizovanejšia než ja. Prinajmenšom sa dalo povedať, že vedela dokonale ovládať svoje gestá, výraz tváre, tón hlasu a slov...